

**ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ СРБИЈЕ
„ДР МИЛАН ЈОВАНОВИЋ БАТУТ”**

**ИЗВЕШТАЈ
О ЗДРАВСТВЕНОЈ ИСПРАВНОСТИ ПРЕДМЕТА ОПШТЕ
УПОТРЕБЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У 2018. ГОДИНИ**

2019.

Издавач:

Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”

Главни и одговорни уредник:

Доц. др Верица Јовановић,

в. д. директора Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”

Аутор:

Др Снежана Дејановић, специјалиста хигијене и медицинске екологије
Центар за хигијену и хуману екологију, Институт за јавно здравље Србије
Одсек за храну, исхрану и предмете опште употребе

Лектура и коректура:

Др sc. Тамара Груден, спец. књиж. публицистике

Садржај

1. Увод	1
1.1 Прописи у области здравствене исправности предмета опште употребе	1
1.2 Врсте предмета опште употребе	3
1.3 Параметри здравствене исправности	4
1.4 Праћење здравствене исправности предмета опште употребе	6
1.5 Циљеви извештавања о контроли здравствене исправности	7
2. Метод прикупљања и тумачења података	7
3. Резултати контроле здравствене исправности предмета опште употребе у Републици Србији у 2018. години	9
3.1 Резултати контроле микробиолошке исправности	10
3.2 Резултати контроле физичко-хемијске исправности	13
4. Закључак	17
5. Предлог мера	19
Прилог 1. Контрола здравствене исправности предмета опште употребе у Републици Србији у 2018. години	20
Прилог 2. Резултати контроле здравствене исправности предмета опште употребе у Републици Србији у 2018. години	23

1. УВОД

Предмети опште употребе обухватају групу разнородних производа, како по саставу или намени тако и по пореклу, са заједничким својством да, уколико садрже штетне и опасне материје или патогене микроорганизме, у контакту са кожом или слузницом људског организма могу неповољно утицати на здравље. Због тога ови производи, било да су домаћег порекла или се увозе ради стављања у промет, морају да испуњавају прописане услове односно да буду „здравствено исправни” и по потрошача „здравствено безбедни”. Питање обезбеђења здравствене исправности предмета опште употребе је сложено. Оно је одређено великим бројем параметара и научним захтевима везаним за процес производње, промет и контролу ових производа. Основу правилног приступа за обезбеђење здравствене исправности чини стриктна примена савременог технолошког поступка у производном процесу, поштовање услова и процеса производње, дистрибуције ових производа и спровођење њихове редовне контроле, а који су у Републици Србији регулисани законским и подзаконским прописима.

1.1 Прописи у области здравствене исправности предмета опште употребе

Основни пропис из области здравствене исправности предмета опште употребе је Закон о здравственој исправности предмета опште употребе („Сл. гласник РС”, број 92/2011). Циљ овог Закона је обезбеђење високог нивоа заштите живота и здравља људи и заштите интереса потрошача. Овим Законом се уређују услови које у погледу здравствене исправности морају да испуњавају предмети опште употребе, намењени за људску употребу, који се производе у Републици Србији или се увозе или извозе ради стављања у промет, услови за вршење надзора над здравственом исправношћу предмета опште употребе, као и обавезе и одговорности субјеката у пословању предметима опште употребе.

Одредбе овог Закона односе се и на сировине и адитиве за производњу предмета опште употребе, на предмете опште употребе који се привремено увозе ради прераде, дораде и обраде, као и на постројења која долазе у контакт са храном.

У Закону су:

- дефинисане групе производа које припадају предметима опште употребе,
- дефинисани појам и значење здравствене исправности,
- дати општи услови за производњу и стављање на тржиште предмета опште употребе,
- дате одредбе које се односе на службену контролу, мониторинг, инспекцијско узорковање, службену контролу предмета опште употребе који се увозе, права и дужности инспектора, систем брзог обавештавања и узбуњивања, услови и начин информисања и размене информација,
- дате одредбе које се односе на обавезу лабораторијског испитивања здравствене исправности предмета опште употребе,
- регулисана питања трошкова испитивања здравствене исправности,
- регулисана питања прописивања лековитог својства и оглашавања предмета опште употребе.

Правилник о условима у погледу здравствене исправности предмета опште употребе који се могу стављати у промет („Сл. лист СФРЈ”, број 26/1983, 61/1984, 56/1986, 50/1989, 18/1991) ближе дефинише врсте предмета опште употребе, услове које производ, дефинисан и на прописан начин декларисан као предмет опште употребе, мора да испуни у погледу својих физичко-хемијских и микробиолошких

својстава и списак хемијских супстанци са максимално дозвољеним количинама, које могу да се употребе при производњи предмета опште употребе.

У Закону о санитарном надзору („Сл. гласник РС”, број 125/2004) дефинисане су области и објекти који подлежу санитарном надзору, као и санитарни услови које ти објекти морају испуњавати. Општи санитарни услови које морају да испуне сви објекти који подлежу санитарном надзору прописани су Правилником о општим санитарним условима које морају да испуне сви објекти који подлежу санитарном надзору („Сл. гласник РС”, број 47/2006).

Санитарно-хигијенски услови за објекте у којима се обавља производња и промет хране и предмета опште употребе у погледу локације, окружења, изградње, уређења, снабдевања водом, одвода отпадних вода, уклањања чврстих отпадних материја, просторија и опреме, прописани су Правилником о санитарно-хигијенским условима за објекте у којима се обавља производња и промет животних намирница и предмета опште употребе („Сл. гласник РС”, број 6/1997, 52/1997).

Поступак узорковања регулисан је Упутством о начину узимања узорака за вршење анализа и суперанализа намирница и предмета опште употребе („Сл. лист СФРЈ”, број 60/1978).

Методe лабораторијског испитивања прописане су за сваки појединачни параметар који условљава здравствену исправност производа.

1.2 Врсте предмета опште употребе

Под предметима опште употребе, у смислу члана 3. Закона, подразумевају се:

- 1) посуђе, прибор, уређаји, амбалажа и други материјали који долазе у контакт са храном у складу са законом којим се уређује безбедност хране;
- 2) дечије играчке и предмети намењени деци и одојчади;

- 3) козметички производи, козметички производи са посебном наменом и амбалажа за паковање ових производа;
- 4) предмети који при употреби долазе у непосредан контакт са кожом или слузокожом, предмети за украшавање лица и тела, за пирсинг и имитација накита.

Правилник о условима у погледу здравствене исправности предмета опште употребе који се могу стављати у промет у оквиру дефинисаних група дефинише укупно 36 врста предмета опште употребе. Поменути Правилник одређује и сировине и додате адитиве који се употребљавају у њиховој производњи.

1.3 Параметри здравствене исправности

Здравствену исправност предмета опште употребе одређује микробиолошка и физичко-хемијска исправност. Законом о здравственој исправности предмета опште употребе („Сл. гласник РС”, број 92/2011) прописано је да је дозвољено стављати у промет само здравствено исправне предмете опште употребе.

Здравствено неисправним сматра се предмет опште употребе:

- 1) ако му недостаје декларација, ако састав не одговара декларисаном, ако му је истекао рок употребе означен на декларацији и ако нема податке о року употребе који је прописан за ту врсту предмета;
- 2) ако су му сензорска својства измењена због физичких, хемијских, микробиолошких или других процеса;
- 3) ако по свом облику, начину израде и/или обраде приликом коришћења представља опасност по здравље људи;
- 4) ако садржи материје или састојке који нису допуштени, или ако их садржи у недозвољеној количини, а које могу неповољно утицати на здравље људи;

- 5) ако садржи микроорганизме у броју већем од дозвољеног или друге микроорганизме штетне по здравље људи;
- 6) ако у контакту са храном или другим предметима опште употребе садржи или ослобађа материје у количинама које могу неповољно утицати на здравље људи или материје које могу мењати сензорска својства хране или предмета опште употребе;
- 7) ако садржи радионуклиде изнад граница утврђених посебним прописима;
- 8) ако је загађен физичким примесима које могу бити штетне по здравље људи или изазивају гађење.

За предмете који при употреби долазе у непосредан контакт са кожом или слузокожом, предмете за украшавање лица и тела, за пирсинг и имитацију накита, материје или састојци из става 1. тачка 4) овог члана, одређени су прописом којим се уређују ограничења и забране производње, стављање у промет и коришћења хемикалија.

Законом је прописано и да предмет опште употребе који се ставља у промет у Републици Србији мора имати декларацију у складу са овим Законом и другим прописима.

Кроз одредбе Правилника о условима у погледу здравствене исправности предмета опште употребе и измене и допуне овог Правилника, које су сврстане у преко 200 чланова, за сваку дефинисану врсту и стандардизован производ прописани су (квалитативно и квантитативно) параметри исправности и они обухватају микробиолошку исправност за посуђе и прибор за једнократну употребу и средства за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела, и физичко-хемијску исправност (састав, органолептичка својства, рН, укупна миграција, специфична

миграција, тешки и токсични метали, пестициди и остало) за све дефинисане групе производа.

1.4 Праћење здравствене исправности предмета опште употребе

На основу Закона о здравственој исправности предмета опште употребе („Сл. гласник РС”, број 92/2011), Закона о здравственој заштити („Сл. гласник РС”, број 107/2005, 72/2009, 88/2010, 99/2010) и Програма јавног здравља у функцији института и завода за јавно здравље, у Републици Србији се континуирано обавља контрола, прикупљају подаци и прати стање здравствене исправности предмета опште употребе.

Наведена контрола као јавноздравствена контрола, односно као систематска контрола, контрола по хигијенско-епидемиолошким индикацијама и контрола при увозу се, на територији Републике Србије, обавља у организацији и заједничким радом института и завода за јавно здравље. Контрола обухвата узорковање предмета опште употребе од стране овлашћених лица (а по Упутству о начину узимања узорка за вршење анализа и суперанализа намирница и предмета опште употребе „Сл. лист СФРЈ”, број 60/1978), лабораторијско испитивање на параметре здравствене исправности, издавање мишљења о здравственој исправности (инспекцијској служби и власнику производа) и периодично достављање података надлежној институцији. Прикупљени подаци из ове области омогућавају остваривање следећих циљева:

- увид у стање физичко-хемијске и микробиолошке исправности предмета опште употребе;
- праћење и проучавање физичко-хемијске и микробиолошке исправности предмета опште употребе у циљу обезбеђења заштите здравља становника Србије;

- оцену спровођења прописаног система контроле предмета опште употребе у Републици Србији.

1.5 Циљ извештавања о контроли здравствене исправности

Извештај о здравственој исправности предмета опште употребе у Републици Србији има за циљ да:

- прикаже резултате испитивања микробиолошке и физичко-хемијске исправности предмета опште употребе у Републици Србији;
- прикаже здравствени аспект и значај контроле здравствене исправности предмета опште употребе,
- укаже на евентуалне пропусте у вези са прикупљањем, анализом и обрадом података, као и интерпретацију резултата посебно са аспекта здравља.

2. МЕТОД ПРИКУПЉАЊА И ТУМАЧЕЊА ПОДАТАКА

Од децембра месеца 2011. године прикупљање података о здравственој исправности предмета опште употребе се на територији Републике Србије обавља по методу прописаном од стране Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”.

Како се до доношења подзаконских аката, на основу овлашћења из Закона о здравственој исправности предмета опште употребе („Сл. гласник РС”, број 92/2011) примењују прописи донети на основу Закона о здравственој исправности животних намирница и предмета опште употребе („Сл. лист СФРЈ”, број 53/1991, 24/1994, 28/1996, 37/2002 и „Сл. гласник РС”, број 79/2005 и 101/2005) и Закона о здравственом надзору над животним намирницама и предметима опште употребе („Сл. гласник РС”, број 48/1977, 29/1988, 44/1991, 53/1993, 48/94 и 101/2005), ако нису у супротности са

одредбама овог Закона, Институт за јавно здравље Србије је прикупљање података о здравственој исправности предмета опште употребе прилагодио и одредбама Закона о здравственој исправности предмета опште употребе („Сл. гласник РС“, број 92/2011) и одредбама Правилника о условима у погледу здравствене исправности предмета опште употребе који се могу стављати у промет („Сл. лист СФРЈ“, број 53/1991, 24/1994, 28/1996, 37/2002 и „Сл. гласник РС“, број 79/2005 и 101/2005).

У складу са Законом о здравственој исправности предмета опште употребе („Сл. гласник РС“, број 92/2011), институти и заводи за јавно здравље су током 2014. године достављали Институту за јавно здравље Србије извештаје о извршеном испитивању здравствене исправности предмета опште употребе.

Достављени извештаји су обухватили податке о физичко-хемијској и микробиолошкој контроли предмета опште употребе домаћег порекла и из увоза и то: посуђа и прибора за животне намирнице, амбалажа за животне намирнице, дечијих играчака, средстава за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела, средстава за одржавање чистоће у домаћинству, дуванских прерађевина и осталих предмета.

У оквиру контроле микробиолошке исправности предмета опште употребе прикупљани су подаци о броју прегледаних, броју неисправних узорака (укупно, према пореклу и према врстама производа) и броју неисправних узорака (укупно, према пореклу и према врстама производа) због налаза дефинисаних Правилником о условима у погледу здравствене исправности предмета опште употребе који се могу стављати у промет („Сл. лист СФРЈ“, број 26/1983, 61/1984, 56/1986, 50/1989, 18/1991) и Законом о здравственој исправности предмета опште употребе („Сл. гласник РС“, број 92/2011).

У оквиру контроле физичко-хемијске исправности предмета опште употребе прикупљани су подаци о броју прегледаних, броју неисправних узорака (укупно, према пореклу и према врстама производа) и броју прегледаних и броју неисправних узорака

домаћег порекла и из увоза у погледу: визуелног прегледа, провере декларације, састава, рН вредности, укупне миграције, специфичне миграције, садржаја олова, кадмијума, живе, арсена, хрома, никла, мангана, пестицида, конзерванаса, омекшивача и осталих параметара испитивања.

Тумачење резултата микробиолошке и физичко-хемијске исправности предмета опште употребе извршено је у складу са одредбама Закона о здравственој исправности предмета опште употребе („Сл. гласник РС”, број 92/2011) и Правилника о условима у погледу здравствене исправности предмета опште употребе који се могу стављати у промет („Сл. лист СФРЈ”, број 26/1983, 61/1984, 56/1986, 50/1989, 18/1991).

3. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Извештаје о резултатима контроле здравствене исправности предмета опште употребе у 2018. години су Институту за јавно здравље Србије доставили сви институти и заводи за јавно здравље.

На основу података из наведених извештаја, као и података о контроли узорака предмета опште употребе обављеној у Институту за јавно здравље Србије, сачињен је „Извештај о здравственој исправности предмета опште употребе у 2018. години”. С обзиром на прописан начин прикупљања података и видове контроле, у извештају су посебно приказани подаци о обављеној микробиолошкој, а посебно о обављеној физичко-хемијској контроли предмета опште употребе.

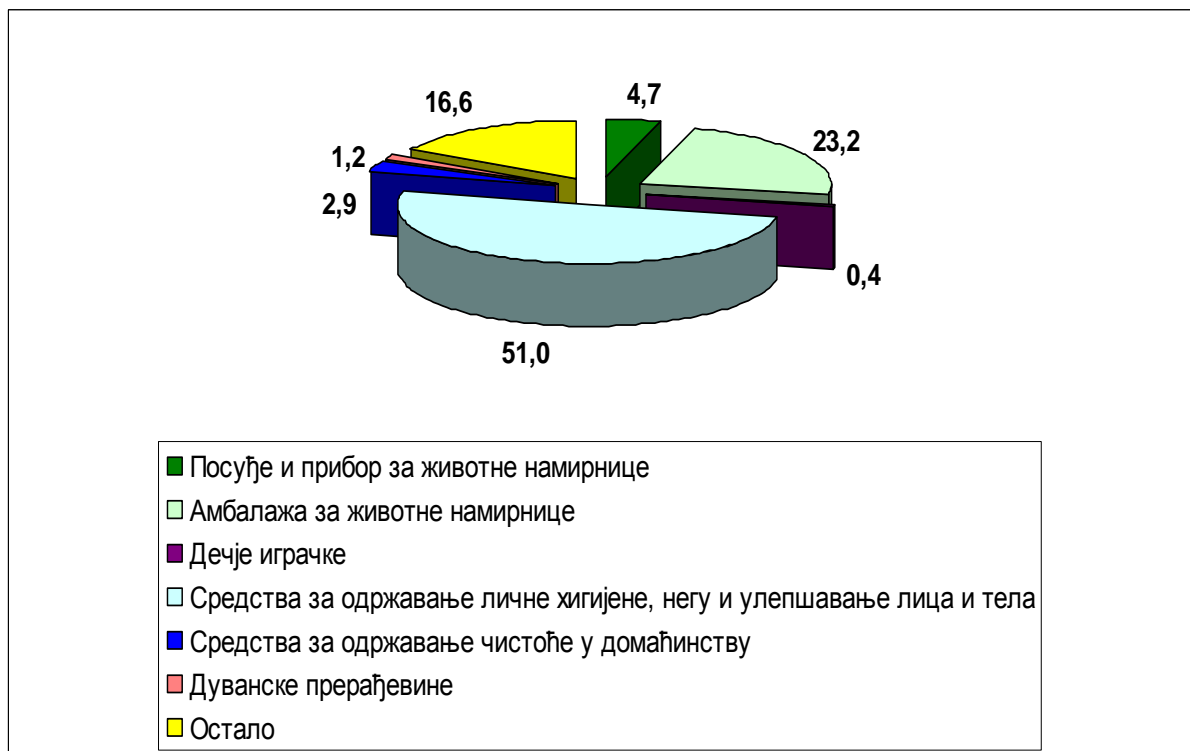
3.1 Резултати контроле микробиолошке исправности

У Републици Србији, у мрежи института и завода за јавно здравље је у 2018. години микробиолошки испитано укупно 6455 узорака предмета опште употребе, од

којих су 61,4% (3964) узорци предмета опште употребе домаћег порекла, а 38,6% (2491) узорци предмета опште употребе пореклом из увоза.

Скоро половину микробиолошки контролираних узорка су чинили узорци средстава за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела, док су узорци дечијих играчака и дуванских прерађевина били група предмета опште употребе која је најмање контролирана на параметре микробиолошке исправности. Процентуална заступљеност свих група предмета опште употребе у укупном броју микробиолошки контролираних узорка приказана је на графикону 1.

Графикон 1. Процентуална заступљеност узорка микробиолошки контролираних група предмета опште употребе, Република Србија, 2018.

Резултати микробиолошког испитивања показују да је од укупног броја узорка предмета опште употребе контролираних на микробиолошку исправност, 65 или 1,0% узорка оцењено као неисправно. Од укупног броја микробиолошки неисправних узорка 1,1% или 44 узорка регистровано је међу контролираним производима домаћег порекла, а 0,8% или 21 неисправних узорка међу узорцима пореклом из увоза.

Микробиолошким испитивањем узорака предмета опште употребе, посматрано по врстама/групама предмета опште употребе, утврђено је следеће:

- а) посуђе и прибор за животне намирнице – од 306 контролираних узорака, један је оцењен као неисправан са микробиолошког аспекта (0,3%);
- б) амбалажа за животне намирнице – од укупно 1495 контролираних узорака, седам је оцењено као неисправно (0,5%);
- в) дечје играчке – од укупно 28 контролираних узорака, два су оцењена као неисправна са микробиолошког аспекта (7,1%);
- г) средства за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела – од укупно 3293 контролираних узорака, 48 узорака је оцењено као неисправно (1,5%);
- д) средства за одржавање чистоће у домаћинству – свих 185 контролираних узорака је оцењено као исправно са микробиолошког аспекта;
- ђ) дуванске прерађевине – један од 78 контролираних узорака је оцењен као неисправан са микробиолошког аспекта;
- е) остали предмети опште употребе – од укупно 1070 контролираних узорака, шест је оцењено као неисправно (0,6%).

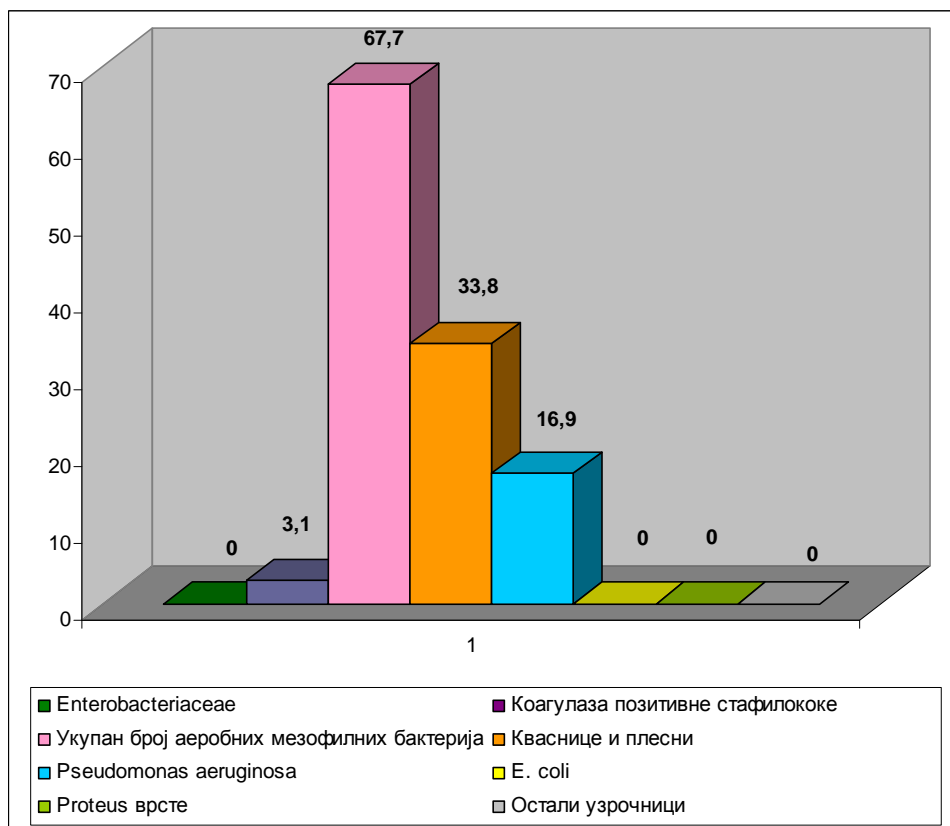
Највећи проценат микробиолошке неисправности узорака домаћег порекла се региструје међу узорцима дуванских прерађевина (2,9%) и узорцима средстава за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела (1,8%). Највећи проценат микробиолошки неисправних узорака предмета опште употребе из увоза се региструје међу узорцима дечијих играчака (7,1%) и средствима за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела (1,0%).

Анализом резултата микробиолошког испитивања узорака предмета опште употребе, посматрано по параметрима испитивања, утврђено је следеће:

- Повећан број укупних аеробних мезофилних бактерија се као параметар неисправности наводи у 44 испитиваних узорака; 28 узорака средстава за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела, шест узорака амбалаже за животне намирнице, два узорка дечијих играчака, један узорак дуванских прерађевина, један узорак посуђа и прибора за животне намирнице, и шест узорака из групе осталих предмета опште употребе;
- Повећан број квасница (квасаца) и плесни је утврђен у 21-ом узорку средстава за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и једном узорку амбалаже за животне намирнице;
- Коагулаза позитивне стафилококе су идентификоване у два узорка средстава за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела;
- *Enterobacteriaceae*, *Proteus* врсте и бактерија *E. coli* нису идентификовани као узрочници микробиолошке неисправности;
- Бактерија *Pseudomonas aeruginosa* је идентификована у 10 узорка средстава за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела и једном узорку дечије играчке;
- Инсекте и паразите није садржао ниједан испитивани узорак предмета опште употребе.

Најчешћи узрочници микробиолошке неисправности предмета опште употребе у 2018. години су повећан укупан број аеробних мезофилних бактерија, повећан број квасница и плесни и коагулаза позитивних стафилокока. Структура узрочника микробиолошке неисправности приказана је на графикону 2.

Графикон 2. Структура узрочника микробиолошке неисправности предмета опште употребе, Република Србија, 2018.

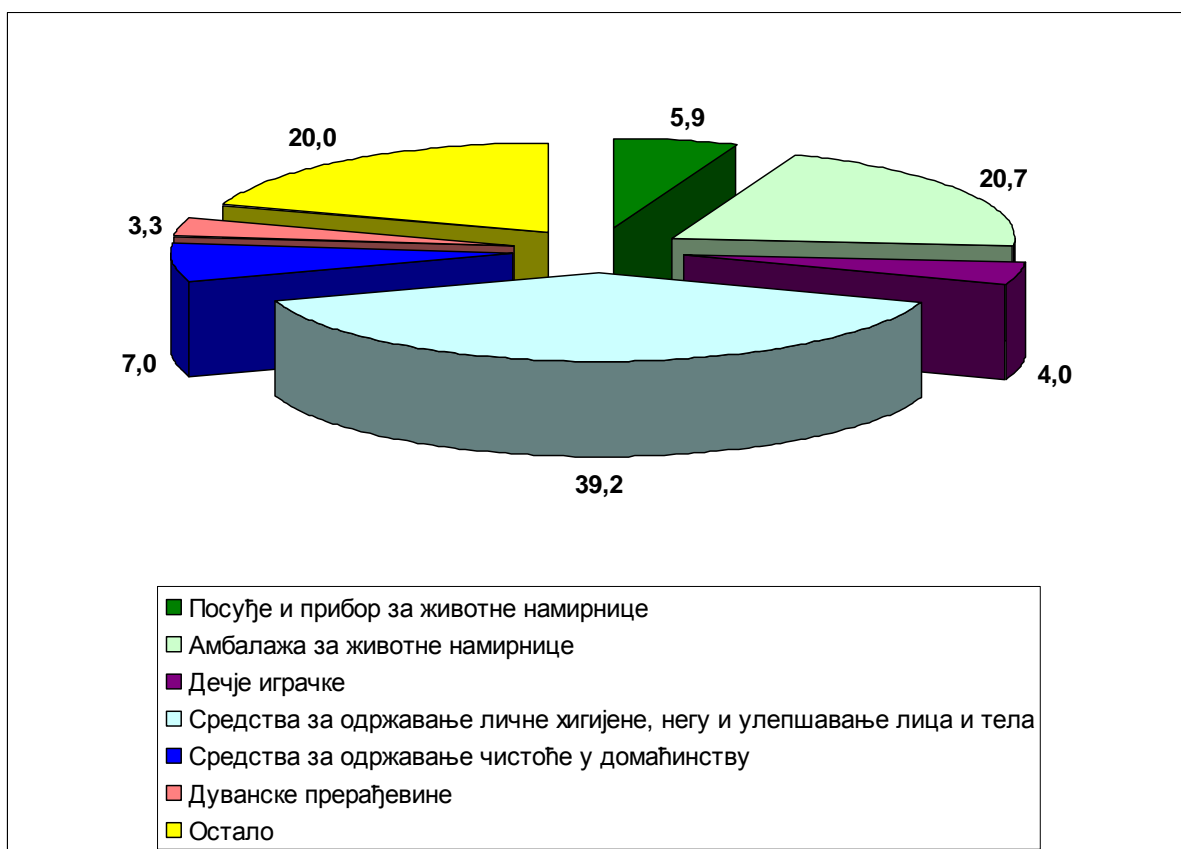

3.2 Резултати контроле физичко-хемијске исправности

У Републици Србији, у мрежи института и завода за јавно здравље је у 2018. години на физичко-хемијску исправност испитано укупно 9836 узорака предмета опште употребе, од којих су 52,7% (5179) узорака чинили предмети опште употребе домаћег порекла, а 47,3% узорака (4657) предмети опште употребе пореклом из увоза.

Предмете опште употребе контролисане на параметре физичко-хемијске исправности су чинили узорци: средстава за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела (39,2%), амбалаже за животне намирнице (20,7%), осталих врста предмета, укључујући и сировине за њихову производњу (20,0%), средстава за одржавање чистоће у домаћинству (7,0%), посуђа и прибора за животне намирнице (5,9%), дечијих играчака (4%) и дуванских прерађевина (3,3%) (графикон 3).

Графикон 3. Процентуална заступљеност узорака физичко-хемијски контролисаних група предмета опште употребе, Република Србија, 2018.

Резултати физичко-хемијских испитивања показују да је од укупног броја контролисаних узорака, 2,0% или 201 узорак предмета опште употребе оцењен као физичко-хемијски неисправан. Највећи број физичко-хемијски неисправних узорака (159 узорака) регистрован је међу производима пореклом из увоза, док је 42 неисправна узорка било домаћег порекла.

Физичко-хемијским испитивањем узорака предмета опште употребе, посматрано по врстама предмета опште употребе, утврђено је следеће:

а) посуђе и прибор за животне намирнице – од укупно 577 контролисаних узорака, 22 је оцењено као неисправно (3,8%);

- б) амбалажа за животне намирнице – од укупно 2032 контролисаних узорака, девет је оцењено као неисправно (0,4%);
- в) дечије играчке – од укупно 395 контролисаних узорака, 42 је оцењено као неисправно (10,6%);
- г) средства за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела – од укупно 3855 контролисаних узорака, 104 је оцењено као неисправно (2,7%);
- д) средства за одржавање чистоће у домаћинству – од укупно 686 контролисаних узорака, шест је оцењено као неисправно (0,9%);
- ђ) дуванске прерађевине – од укупно 322 контролисаних узорака, један је оцењен као неисправан (0,3%),
- е) остали предмети опште употребе – од укупно 1969 контролисаних узорака, 17 је оцењено као неисправно (0,9%).

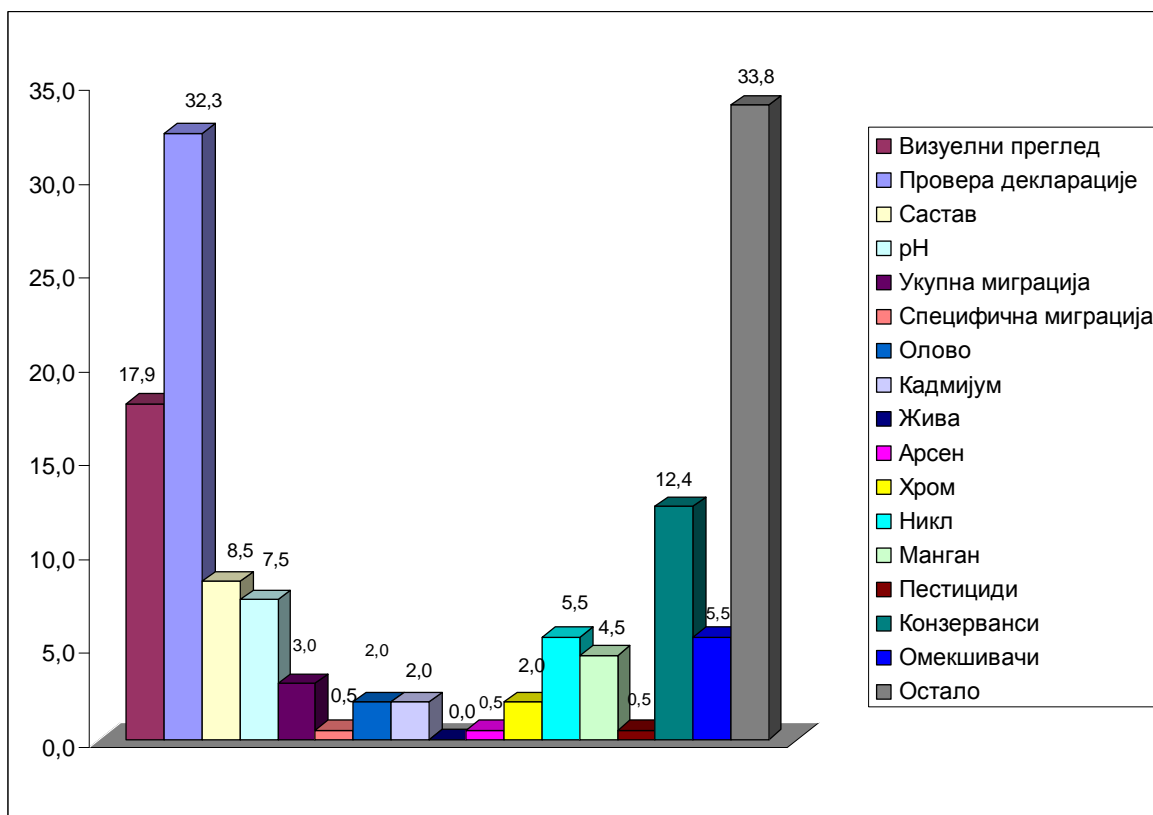
Највећи проценат физичко-хемијске неисправности се региструје међу узорцима дечијих играчака (16,1% узорци домаћег порекла, 10,2% узорци увозног порекла), затим следе узорци средстава за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела (5,2%) и узорци посуђа и прибора за животне намирнице (4,9%) увозног порекла.

Физичко-хемијским испитивањем узорака предмета опште употребе, посматрано по параметрима испитивања утврђено је да по сваком појединачном параметру (визуелни преглед, састав, рН, укупна и специфична миграција, олово, кадмијум, хром, никл) укупан број неисправних узорака није прелазио 0,5%. Присуство живе у концентрацијама већим од максимално дозвољених није регистровано ни у једном, на овај параметар, испитиваном узорку предмета опште употребе. Неправилну декларацију и повећан садржај омекшивача имало је 2,0% контролисаних узорака, а повећан садржај конзерванса 3,3%, док се повишен садржај или повећана миграција мангана као

узрок физичко-хемијске неисправности појављује у 0,6%, на ове параметре, испитиваних узорака.

У структури узрока физичко-хемијске неисправности (графикон 4) доминирају неправилности утврђене провером декларације (32,3%) и провером физичких карактеристика испитиваних предмета (17,9%), повишен садржај конзерванаса (12,4%), затим следе неправилности утврђене провером састава (8,9%) и рН вредности (7,5%), повишен садржај омекшивача и никла (5,5%). Више од трећине свих узрока неисправности чине тзв. „остали” параметри неисправности, што отежава анализу неисправности контролисаних предмета опште употребе. Детаљан приказ структуре узрока физичко-хемијске неисправности приказан је на графикону 4.

Графикон 4. Структура узрока физичко-хемијске неисправности предмета опште употребе, Република Србија, 2018.

4. ЗАКЉУЧАК

Годишњи извештај о здравственој исправности предмета опште употребе у Републици Србији за 2018. годину сачињен је на основу појединачних извештаја достављених од стране свих института и завода за јавно здравље. При обради података у обзир су узети и подаци о узорцима контролисаним у Институту за јавно здравље Србије, који су рађени на захтев санитарних и тржишних инспектора и власника производа.

Према достављеним извештајима у 2018. години институти и заводи за јавно здравље су вршили узорковање, лабораторијске анализе, оцену здравствене исправности и формирали базе података о физичко-хемијској и микробиолошкој исправности предмета опште употребе.

Контрола микробиолошке исправности предмета опште употребе обављена у мрежи института и завода је у 2018. години обухватила 6455 узорака предмета опште употребе. Број микробиолошки контролисаних узорака је, не рачунајући 2015. годину, највећи у односу на протекли петогодишњи период. Од укупног броја микробиолошки испитиваних узорака, 65 или 1,0% је оцењено као здравствено неисправно. Процентат микробиолошки неисправних узорака је у 2017. и 2018. години најмањи у периоду од 2014. до 2018. године.

Најчешћи узрочници микробиолошке неисправности узорака домаћег порекла и узорака пореклом из увоза су у 2018. години били повећан укупан број аеробних мезофилних бактерија, повећан број квасница и плесни и присуство бактерије *Pseudomonas aeruginosa*.

Контрола физичко-хемијске исправности предмета опште употребе је у мрежи института и завода у 2018. години обухватила 9836 узорака. Број физичко-хемијски контролисаних узорака је нешто већи у односу на претходну годину, али не достиже

број контролисаних узорака у протеклом петогодишњем периоду. Од укупног броја физичко-хемијски испитиваних узорака, 201 или 2,0% је оцењено као здравствено неисправно. Најмањи обим физичко-хемијске контроле се региструје међу узорцима дечијих играчака. Анализа кретања физичко-хемијске неисправности узорака предмета опште употребе у периоду 2014–2018. указује да је процентат физичко-хемијски неисправних узорака у 2018. години најмањи у односу на поменути петогодишњи период.

Најчешћи разлози физичко-хемијске неисправности узорака предмета опште употребе у 2018. години су неправилности утврђене провером декларације и визуелним прегледом као и параметри из групе „остали параметри”, што онемогућава прецизнију анализу резултата и захтева свеобухватније прикупљање података о контроли здравствене исправности. У структури узрока физичко-хемијске неисправности значајно место заузима и повишен садржај конзерванаса.

И даље је евидентан мали број контролисаних узорака у овлашћеним лабораторијама института и завода за јавно здравље. Такође је евидентан и мали обим параметара на основу којих се процењује здравствена исправност испитиваних узорака.

Контрола здравствене исправности предмета опште употребе на појединим окрузима се обављала у веома скромном обиму. Потешкоће у реализацији контроле здравствене исправности предмета опште употребе у институтима и заводима за јавно здравље проистекле су из следећег:

1. Плановима рада надлежних инспекцијских служби није јасно одређен број узорака који ће на месечном, шестомесечном и годишњем нивоу бити упућен на анализу у припадајући институт/завод за јавно здравље.
2. Рад лабораторијских служби и службе хигијене института и завода за јавно здравље директно зависи од броја узорака које им инспекцијске службе достављају.

3. Сви институти/заводи за јавно здравље не располажу потребном опремом за вршење лабораторијских анализа и сагледавање свих фактора ризика из животне средине по здравље становништва.

5. ПРЕДЛОГ МЕРА

Ради комплетнијег увида у резултате контроле здравствене исправности, процене евентуалног ризика по здравље и могућности правовременог реаговања у циљу заштите здравља становништва неопходно је унапредити и интензивирати сарадњу института и завода за јавно здравље и инспекцијских служби Министарства здравља.

Потребно је унапредити капацитете института и завода за јавно здравље у погледу опреме за обављање одговарајућих анализа, чиме би се повећао и обим параметара неопходних за процену евентуалних ризика по здравље.

Како се у етиологији многих поремећаја здравља све већа улога додељује хемијским факторима из животне средине, повећање обима и квалитета контроле здравствене исправности предмета опште употребе и спровођење мониторинга требало би да се препозна као важна превентивна јавноздравствена мера.

Прилог 1. Контрола здравствене исправности предмета опште употребе у Републици Србији у 2018. години

Табела 1. Број контролисаних узорака предмета опште употребе

Врста испитивања здравствене исправности	Број контролисаних узорака
Микробиолошки преглед	6455
Физичко-хемијски преглед	9836

Табела 2. Број контролисаних узорака предмета опште употребе према пореклу

Порекло узорака	Микробиолошки преглед		Физичко-хемијски преглед	
	Број узорака	Процентуални удео	Број узорака	Процентуални удео
Домаћег порекла	3964	61,4	5179	52,7
Пореклом из увоза	2491	38,6	4657	47,3
Укупно	6455	100	9836	100

Табела 3. Неисправност узорака предмета опште употребе према врстама прегледа

Врста прегледа	Број контролисаних узорака	Број неисправних узорака	Процент неисправних узорака
Микробиолошки преглед	6455	65	1,0
Физичко-хемијски преглед	9836	201	2,0

Табела 4. Микробиолошка неисправност предмета опште употребе према пореклу

Порекло предмета опште употребе	Број контролисаних узорака	Број неисправних узорака	Процент неисправних узорака
Домаћег порекла	3964	44	1,1
Пореклом из увоза	2491	21	0,8
Укупно	6455	65	1,0

Табела 5. Физичко-хемијска неисправност предмета опште употребе према пореклу

Порекло предмета опште употребе	Број контролисаних узорака	Број неисправних узорака	Процент неисправних узорака
Домаћег порекла	5179	42	0,8
Пореклом из увоза	4657	159	3,4
Укупно	9836	201	2,0

Табела 6. Број и проценат неисправних узорака предмета опште употребе према контролисаним параметрима микробиолошке исправности, 2018.

Параметри испитивања	Узорци домаћег порекла			Узорци пореклом из увоза			УКУПНО		
	БКУ	БНУ	ПН	БКУ	БНУ	ПН	БКУ	БНУ	ПН
<i>Enterobacteriaceae</i>	619	0	/	339	0	/	958	0	/
Коагулаза позитивне стафилококе	3574	2	0,1	2430	0	/	6004	2	0,03
Укупан број аеробних мезофилних бактерија	3538	27	0,8	2398	17	0,7	5936	44	0,7
Кваснице и плесни	2737	11	0,4	1714	11	0,6	4451	22	0,5
Инсекти и паразити	33	0	/	7	0	/	40	0	/
<i>Pseudomonas aeruginosa</i>	2568	10	0,4	1628	1	0,1	4196	11	0,3
<i>E. coli</i>	3621	0	/	2433	0	/	6054	0	/
Proteus врсте	3180	0	/	2312	0	/	5492	0	/
Ефикасност	1166	0	/	727	0	/	1893	0	/
Остало	619	0	/	339	0	/	958	0	/

БКУ – Број контролисаних узорака

БНУ – Број неисправних узорака

ПН – Процент неисправности

Табела 7. Број и проценат неисправних узорака предмета опште употребе према контролисаним параметрима физичко-хемијске исправности 2018.

Параметри испитивања	Узорци домаћег порекла			Узорци пореклом из увоза			УКУПНО		
	БКУ	БНУ	ПН	БКУ	БНУ	ПН	БКУ	БНУ	ПН
Визуелни преглед	3492	13	0,4	4280	23	0,5	7772	36	0,5
Провера декларације	1113	10	0,9	2184	55	2,5	3297	65	2,0
Састав	1670	3	0,2	1681	14	0,8	3351	17	0,5
рН	3050	10	0,3	1939	5	0,3	4989	15	0,3
Укупна миграција	1285	3	0,2	766	3	0,4	2051	6	0,3
Специфична миграција	906	0	/	858	1	0,1	1764	1	0,1
Олово	3886	1	0,03	3874	3	0,1	7760	4	0,1
Кадмијум	3625	0	/	3412	4	0,1	7037	4	0,1
Жива	3513	0	/	2553	0	/	6066	0	/
Арсен	3598	0	/	2761	1	0,04	6359	1	0,02
Хром	2714	1	0,04	3211	3	0,1	5925	4	0,1
Никл	1955	0	/	2367	11	0,5	4322	11	0,3
Манган	775	0	/	677	9	1,3	1452	9	0,6
Пестициди	80	1	1,3	61	0	/	141	1	0,7
Конзерванси	203	11	5,4	557	14	2,5	760	25	3,3
Омекшивачи	138	1	0,7	425	10	2,4	563	11	2,0
Остало	1781	15	0,8	1905	53	2,8	3686	68	1,8

БКУ – Број контролисаних узорака

БНУ – Број неисправних узорака

ПН – Процент неисправности

Табела 8. Микробиолошка неисправност узорака изражена у процентима по врстама и пореклу предмета опште употребе, 2018.

Врсте предмета опште употребе	Процент неисправних узорака		
	Узорци домаћег порекла	Узорци пореклом из увоза	УКУПНО
Посуђе и прибор за животне намирнице	/	0,6	0,3
Амбалажа за животне намирнице	0,5	0,4	0,5
Дечије играчке	/	7,1	7,1
Средства за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела	1,8	1,0	1,5
Средства за одржавање чистоће у домаћинству	/	/	/
Дуванске прерађевине	2,9	/	1,3
Остало	0,4	0,9	0,6

Табела 9. Физичко-хемијска неисправност узорака изражена у процентима по врстама и пореклу предмета опште употребе, 2018.

Врсте предмета опште употребе	Процент неисправних узорака		
	Узорци домаћег порекла	Узорци пореклом из увоза	УКУПНО
Посуђе и прибор за животне намирнице	1,2	4,9	3,8
Амбалажа за животне намирнице	0,3	0,7	0,4
Дечије играчке	16,1	10,2	10,6
Средства за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела	1,0	5,2	2,7
Средства за одржавање чистоће у домаћинству	0,7	1,1	0,9
Дуванске прерађевине	/	0,4	0,3
Остало	0,6	1,2	0,9

Прилог 2. Резултати контроле здравствене исправности предмета опште употребе у Републици Србији у 2018. години

Табела 1. Микробиолошка исправност предмета опште употребе домаћег порекла

Врсте предмета опште употребе			Број прегледаних узорак а	Параметри испитивања									
				укупно	<i>Enterobacteriaceae</i>	Коагулаза позитивне стафилококе	Укупан број аеробних мезофилних бактерија	Кваснице и плесни	Инсекти и паразити	<i>Pseudomonas aeruginosa</i>	<i>E. coli</i>	Протеус врсте	Ефикасност
			1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Посуђе и прибор за животне намирнице	укупно	146	73	129	145	59	0	59	129	129	0	78
		не одговара	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Амбалажа за животне намирнице	укупно	951	212	774	894	265	0	200	774	662	0	650
		не одговара	5	0	0	4	1	0	0	0	0	0	0
3	Дечје играчке	укупно	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		не одговара	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	Средства за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела	укупно	1947	194	1929	1929	1920	0	1733	1926	1882	0	172
		не одговара	35	0	2	19	10	0	10	0	0	0	0
5	Средства за одржавање чистоће удомаћинству	укупно	140	86	127	129	104	0	127	127	104	0	11
		не одговара	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Дуванске прерађевине	укупно	34	1	0	1	0	33	0	0	0	0	0
		не одговара	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
7	Остало	укупно	746	53	615	440	389	0	449	665	403	0	255
		не одговара	3	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0
Укупно (од 1 до 7)		укупно	3964	619	3574	3538	2737	33	2568	3621	3180	0	1166
		не одговара	44	0	2	27	11	0	10	0	0	0	0

Табела 2. Микробиолошка исправност предмета опште употребе увозног порекла

Врсте предмета опште употребе			Број прегледаних узорак а	Параметри испитивања									
				укупно	<i>Enterobacteriaceae</i>	Коагулаза позитивне стафилококе	Укупан број аеробних мезофилних бактерија	Кваснице и плесни	Инсекти и паразити	<i>Pseudomonas aeruginosa</i>	<i>E. coli</i>	Протеус врсте	Ефикасност
			1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Посуђе и прибор за животне намирнице	укупно	160	28	160	160	3	0	31	160	163	0	137
		не одговара	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
2	Амбалажа за животне намирнице	укупно	544	88	540	543	12	0	12	540	519	9	450
		не одговара	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
3	Дечје играчке	укупно	28	0	28	28	25	0	25	28	28	0	5
		не одговара	2	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0
4	Средства за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела	укупно	1346	117	1338	1313	1340	2	1232	1341	1258	0	47
		не одговара	13	0	0	9	11	0	0	0	0	0	0
5	Средства за одржавање чистоће у домаћинству	укупно	45	34	45	45	43	0	43	45	42	0	2
		не одговара	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	Дуванске прерађевине	укупно	44	0	2	2	7	5	2	2	2	0	37
		не одговара	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Остало	укупно	324	72	317	307	284	0	283	317	300	56	49
		не одговара	3	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0
Укупно (од 1 до 7)		укупно	2491	339	2430	2398	1714	7	1628	2433	2312	65	727
		не одговара	21	0	0	17	11	0	1	0	0	0	0

Табела 3. Физичко-хемијска исправнос предмета опште употребе домаћег порекла

Врсте предмета опште употребе		Број прегледаних узорака	Параметри испитивања																	
			укупно	визуелни преглед	провера декларације	састав	рН	укупна миграција	специфична миграција	метали и неметали						пестициди	конзерванси	омекшивачи	остало	
		олово								кадмијум	жива	арсен	хром	никл	манган					
		1								2	3	4	5	6	7					8
1	Посуђе и прибор за животне намирнице	укупно	170	141	59	67	54	99	87	140	108	91	128	117	103	91	0	0	18	57
	не одговара	2	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
2	Амбалажа за животне намирнице	укупно	1122	947	125	412	112	685	627	995	908	855	872	875	440	392	0	29	95	768
	не одговара	3	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
3	Децје играчке	укупно	31	24	5	1	0	16	8	23	23	20	23	15	20	11	0	0	17	14
	не одговара	5	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
4	Средства за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела	укупно	2276	1064	501	446	2023	185	36	1653	1598	1601	1597	778	640	3	20	159	0	246
	не одговара	22	7	9	1	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0	0
5	Средства за одржавање чистоће у домаћинству	укупно	416	295	183	251	363	0	0	87	87	83	65	69	30	0	0	9	0	73
	не одговара	3	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
6	Дуванске прерађевине	укупно	39	6	0	5	0	0	0	33	0	0	33	0	0	0	34	0	0	34
	не одговара	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Остало	укупно	1125	1015	240	488	498	300	148	955	901	863	880	860	722	278	26	6	8	589
	не одговара	7	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	11
	Укупно (од 1 до 7)	укупно	5179	3492	1113	1670	3050	1285	906	3886	3625	3513	3598	2714	1955	775	80	203	138	1781
	не одговара	42	13	10	3	10	3	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	11	1	15

Табела 4. Физичко-хемијска исправнос предмета опште употребе увозног порекла

Врсте предмета опште употребе		Број прегледаних узорака	Параметри испитивања																	
			укупно	визуелни преглед	провера декларације	састав	рН	укупна миграција	специфична миграција	метали и неметали							пестициди	конзерванси	омекшивачи	остало
		олово								кадмијум	жива	арсен	хром	никел	манган					
		1								2	3	4	5	6	7	8				
1	Посуђе и прибор за животног намирнице	укупно	407	388	96	87	32	151	184	328	296	168	228	346	201	182	0	0	47	145
	не одговара	20	6	0	2	0	2	1	1	4	0	1	3	3	3	0	0	2	5	
2	Амбалажа за животног намирнице	укупно	910	861	190	265	88	226	317	892	666	610	580	541	109	83	0	26	78	643
	не одговара	6	4	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
3	Дечје играчке	укупно	364	311	123	122	36	192	121	311	311	285	310	282	99	9	1	4	226	119
	не одговара	37	10	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	21
4	Средства за одржавање личне хигијене, негу и улепшавање лица и тела	укупно	1579	1455	1149	589	1191	39	50	1391	1384	883	841	1357	1296	119	8	462	5	356
	не одговара	82	2	42	6	5	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	25
5	Средства за одржавање чистоће у домаћинству	укупно	270	230	159	194	226	2	4	93	91	86	86	80	78	0	0	14	0	71
	не одговара	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0
6	Дуванске прерађевине	укупно	283	235	36	41	28	2	3	233	52	52	238	36	12	3	38	32	0	240
	не одговара	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Остало	укупно	844	800	431	383	338	154	179	626	612	469	478	569	572	281	14	19	69	331
	не одговара	10	1	6	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	8	6	0	0	0	1
Укупно (од 1 до 7)		укупно	4657	4280	2184	1681	1939	766	858	3874	3412	2553	2761	3211	2367	677	61	557	425	1905
		не одговара	159	23	55	14	5	3	1	3	4	0	1	3	11	9	0	14	10	53